

УДК 94(477)+353.9«1936/1945»

О. Г. Маслюк**СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ТЕАТРАЛЬНИМ
МИСТЕЦТВОМ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР В 1936–1945 рр.****Маслюк Олександр Григорович**, аспірант, e-mail: olexandr_12@ukr.netНаціональна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
вул. Лаврська, 9, Київ, 01015, Україна**АНОТАЦІЯ**

В статті досліджується становлення органів державного управління театральним мистецтвом в Українській РСР в 1936–1945 рр. Проаналізовано нормативно-правові документи щодо функціонування мережі управління театральними закладами.

Фундаментом для написання даної статті стали законодавчі акти та постанови радянських органів влади. Автором використано й періодичні видання урядових інституцій та вищих органів влади, зокрема, Верховної Ради УРСР та Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР. Не залишилися поза увагою й архівні матеріали, зокрема, з фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управлінь України.

В ході даного дослідження розглянуто вплив союзного органу, Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР, на українські театральні заклади. Всебічно проаналізовано повноваження республіканського органу управління мистецтвом. Визначено розподіл повноважень союзного та республіканського органів у галузі театального мистецтва.

В статті розглянуто розподіл українських театрів на категорії та встановлено значення та вплив такого розподілу на розвиток театального мистецтва Української РСР. Порівняно відмінності у становищі українських та російських театральних закладів. Доведено, що централізоване управління мало негативний вплив на українське театральне мистецтво.

Розглянуто зміни в становищі українських театральних культурно-мистецьких закладів після утворення Комітету в справах мистецтв при РНК УРСР.

Ключові слова: українське театральне мистецтво; Українська РСР; Комітет в справах мистецтв; нормативно-правові акти.

А. Г. Маслюк

СТАНОВЛЕНИЕ ОРГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ ТЕАТРАЛЬНЫМ ИСКУССТВОМ В УКРАИНСКОЙ ССР В 1936–1945 гг.

Маслюк Александр Григорьевич, аспирант, e-mail: olexandr_12@ukr.net

Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств,
ул. Лаврская, 9, Киев, 01015, Украина

АННОТАЦИЯ

В статье исследуется становление органов государственного управления театральным искусством в Украинской ССР в 1936–1945 гг. Проанализированы нормативно-правовые документы по функционированию сети управления театральными заведениями.

Фундаментом для написания данной статьи стали законодательные акты и постановления советских органов власти. Автором использованы и периодические издания правительственных институтов и высших органов власти, в частности, Верховной Рады УССР и Комитета по делам искусств при СНК СССР. Не остались без внимания и архивные материалы, в частности, из фондов Центрального государственного архива высших органов власти и управлений Украины.

В ходе данного исследования рассмотрено влияние союзного органа, Комитета по делам искусств при СНК СССР, на украинские театральные заведения. Всесторонне проанализированы полномочия республиканского органа управления искусством. Определено распределение полномочий союзного и республиканского органов области театрального искусства.

В статье рассмотрено распределение украинских театров на категории и установлено значение и влияние такого деления на развитие театрального искусства Украинской ССР. Сравниваются различия в положении украинских и российских театральные заведения. Доказано, что централизованное управление имело негативное влияние на украинское театральное искусство.

Рассмотрены изменения в положении украинских театральные культурных заведений после образования Комитета по делам искусств при СНК УССР.

Ключевые слова: украинское театральное искусство; Украинская ССР; Комитет по делам искусств, нормативно-правовые акты.

O. G. Maslyuk

**THE DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT BODIES
OF THEATER ARTS IN UKRAINIAN SSR IN 1936–1945**

Maslyuk Oleksandr Grigorovich, postgraduate student, e-mail: olexandr_12@ukr.net

National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts
Lavraska St., 9, Kyiv, 01015, Ukraine

ABSTRACT

In this article, the formation of the state's governmental institutes of the Ukrainian theatre art in 1936–1945 is researched. The legislation, which defines the functioning of the managerial infrastructure of theatrical establishments, is analyzed.

The legislation, regulations and the decrees of the Soviet authorities are the main basis of the research. The author also has used periodicals of the governmental institutions and the institutions of the state authority such as the Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic and the Committee of the Arts of the Council of the People's Commissars of the Union of the Soviet Socialist Republics. In addition, the archival materials from the funds of the Central State Archives of the supreme institutions and departments of Ukraine are reviewed.

In the research, the influence of the Committee of Arts of the Committee of the Arts of the Council of the People's Commissars of the USSR on Ukrainian theatrical establishments is considered. The power of the Republican Government Institution in arts management authority is thoroughly analyzed. The division of powers of the union and republican bodies in the field of theatrical art is determined.

The article deals with the distribution of Ukrainian theaters in the categories, and the significance and influence of such a division on the development of the theatrical art of the Ukrainian SSR is determined. The author pays attention to the differences in the situation of Ukrainian and Russian theatrical establishments. The negative influence of centralized management on the Ukrainian theatrical art is determined.

The changes in the situation of Ukrainian theatrical cultural and artistic institutions after the formation of the Committee on Arts of the Council of the People's Commissars of the Ukrainian SSR are considered.

Key words: *Ukrainian theater arts; Ukrainian SSR; the Committee on Arts; legal acts.*

Дослідження повноважень органів управління театрами розкриває особливості розвитку театральних закладів в Українській РСР. В означений період УРСР була позбавлена повноважень самостійно проводити державну політику в сфері культури. Центр законодавчої та виконавчої ініціативи в галузі культури й мистецтва концентрувався у Москві, рішення якого ставали обов'язковими для виконання на місцях. В Україні поступово встановлювалася республіканська система управління закладами культури і мистецтва. Звернення до історії вибудовування централізованого управління галуззю культури і мистецтва в УРСР 1936–1945 рр. є актуальним, тому що дозволяє узагальнити історичний досвід як позитивного, так і негативного впливу влади на розвиток культури і духовності, враховуючи драматичні і трагічні уроки історії.

Об'єктом нашого дослідження є українське театральне мистецтво в 1936–1945 рр. Предметом історичного аналізу є встановлення органів управління театральним мистецтвом та законодавча регламентація діяльності театральних закладів в Українській РСР в 1936–1945 рр. Метою дослідження є аналіз діяльності театральних культурно-мистецьких закладів в хронологічно окреслений період.

Фундаментом для написання даної статті стали законодавчі акти та постанови радянських органів влади. Використовуються періодичні видання урядових інституцій та вищих органів влади, зокрема, Верховної Ради УРСР та Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР. Вагомий фактичний матеріал містився в книзі «Сборник основных руководящих материалов по вопросам деятельности учреждений искусств» [1]. Використано архівні джерела з фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управлінь України, зокрема, фонду 2 «Управління справами Раднаркому УРСР» [2] та фонду 4733 «Комітет в справах мистецтв при Раді Народних Комісарів УРСР», в справах якого є положення про Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР [3] та постанови всесоюзного органу [4].

Вивчаючи історіографію питання, варто констатувати, що дана проблематика до сьогодні залишається мало дослідженою. Так, дослідник І. Д. Безгін у праці «Организационные проблемы театра» [5] лише побіжно торкається окремих пи-

тань управлінської ланки театральним мистецтвом. Певний науковий інтерес становить праця «Институты управления культурой в период становления. 1917–1930-е гг. Партийное руководство; государственные органы управления. Схемы» [6].

Функціонування державних інститутів влади неможливо без нормативно-правових актів, які регулюють їхню роботу. Законодавство СРСР в галузі театального мистецтва можна поділити на дві групи. До першої групи належать нормативні акти, в яких описані повноваження Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР та його підрозділу, що діяв в Україні — Управління в справах мистецтв при РНК УРСР (з 1945 р. — Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР). До другої групи входять накази та інструкції, які пов'язані з внутрішньою роботою театральних установ. Сюди можна віднести директивні матеріали, що регулювали віднесення театрів до тарифних груп, заробітну плату працівників, правила внутрішнього розпорядку та виплату авторського гонорару.

17 січня 1936 р. постановою ЦВК і РНК СРСР було утворено Всесоюзний Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР. До функцій цього комітету належало управління «театрами і іншими видовищними підприємствами, кіноорганізаціями, музичними, художньо-живописними, скульптурними та іншими закладами мистецтв, в тому числі навчальними закладами» [7, с. 5]. Також мали організувати при РНК союзних республік (крім Російської РФСР та Закавказької РФСР), раднаркомів РСР Грузії, Вірменії та Азербайджану і автономних республік, при крайових і обласних виконавчих комітетах в Російській Федерації управління в справах мистецтв, які ставали місцевими представниками Всесоюзного комітету. Тобто в Українській РСР було організовано Українське управління в справах мистецтв при РНК УРСР. Також Всесоюзний Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР безпосередньо керував підприємствами і організаціями союзного значення, а управління в справах мистецтв при Раді народних комісарів УРСР, обласних виконкомів — підприємствами і організаціями республіканського та обласного значення [7, с. 5].

В положенні про Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР від 28 вересня 1939 р. була остаточно визначена структура цього органу. Комітет складався з таких підрозділів: Головне

управління театрів; Головне управління музичних установ; Головне управління образотворчого мистецтва; Головне управління цирків; Головне управління по контролю за репертуаром та видовищами; Головне управління навчальними закладами; Управління капітального будівництва та ін. [1, с. 5–6].

Серед основних повноважень Комітету був розгляд і утвердження репертуарів театрів і концертних закладів союзного підпорядкування, спостереження за діяльністю організацій, які об'єднують митців (Союз радянських композиторів, Театральне товариство та ін.), видання дозволу на відкриття і закриття художньо-видовищних підприємств, регуляція гастролів театрів, ансамблів та окремих виконавців. Також на Комітет покладался порядок використання норм авторського права і виплата гонорару за публічне виконання та показ художніх творів [1, с. 3–4].

Комітет у справах мистецтв при РНК СРСР складався з голови Комітету, його заступників і членів Комітету. Склад Комітету затверджувався РНК СРСР за поданням голови Комітету в справах мистецтв. Комітет проводив регулярні засідання і розглядав основні питання розвитку мистецтва, займався підбором кадрів, перевіряв виконання своїх рішень, слухав звіти про роботу місцевих органів. Рішення Комітету в справах мистецтв проводилося у вигляді наказів голови Комітету і було обов'язковими для всіх державних установ і громадських організацій, що працювали в даній галузі. В разі суперечки між головою і членами Комітету в силу вступало рішення голови Комітету. При цьому він мав повідомити про суперечності до РНК СРСР, а члени Комітету могли апелювати до РНК СРСР. Голова Комітету видавав накази і інструкції відповідно до посадових обов'язків, призначав керівників управлінь, секторів органу, підпорядкованих підприємств. Також голова затверджував керівників відділів управлінь в справах мистецтв при РНК союзних республік, великих підприємств і закладів республіканського підпорядкування за списком, який був затверджений ним. Голова Комітету в справах мистецтв відмінював накази і інструкції управлінь в справах мистецтв при РНК союзних республік, які суперечили наказам і інструкціям Комітету та законам, постановам і розпорядженням уряду СРСР [1, с. 4–5].

Як зазначалося вище, в складі Комітету було Головне управління театрів. Підрозділ безпосередньо керував театрами союзного підпорядкування і театрами республіканського та місцевого підпорядкування через управління в справах мистецтв союзних і автономних республік, відділи в справах мистецтв крайових і обласних виконкомів. Головне управління театрів проводило конкурси на кращі п'єси, організовувало індивідуальні замовлення на написання п'єс і переклади кращих драматичних творів іноземних і радянських авторів. Крім того, Управління організувало і проводило творчі наради і конференції творчих працівників театрів, планувало гастролі театрів. На затвердження Комітету підрозділ представляв репертуар театрів союзного підпорядкування [1, с. 5].

Як зазначалося вище, Комітет керував мистецтвом союзних республік через управління в справах мистецтв при РНК союзних республік [7, с. 5]. Вже в лютому 1936 р. постановою ЦВК і РНК УСРР було утворено Українське управління в справах мистецтв при Раднаркомі УСРР, яке керувало «всіма справами мистецтв на Україні з підпорядкуванням йому театрів та інших видовищних підприємств, кіноорганізацій (до утворення Комітету в справах кінематографії. — *О. М.*), музичних, художньо-малярських, скульптурних та інших мистецьких установ, в тому числі учбових закладів, які готують кадри працівників театрів, кіно, музики і образотворчих мистецтв» [8, с. 669]. Станом на 25 березня 1937 р. Українському управлінню в справах мистецтв підпорядковувалися Київський, Харківський та Одеський театри опери і балету, Київський російський драматичний театр, театр імені Франка, Київський єврейський театр та Київський польський театр, тобто відносилися до мистецьких закладів республіканського значення. Київський театральний інститут, Київська, Харківська і Одеська театральні школи, Дніпропетровська музично-театральна школа були мистецькими закладами республіканського підпорядкування [8, с. 717–718]. Інші театри України підпорядковувалися обласним відділам. Зі списку стає зрозуміло, що більшість мистецьких закладів знаходилися в столиці УРСР, місті Києві. Це не сприяло розвитку театрального мистецтва в інших містах. Харківський і Одеський оперні театри потрапили до списку закладів республіканського підпорядкування, так як радянське

мистецьке керівництво цінувало оперні театри більше, ніж драматичні. До того ж статус українських мистецьких закладів був нижчим, ніж у провідних театрів Російської Федерації, які були союзного підпорядкування. Станом на 25 вересня 1939 р. до театрів союзного підпорядкування відносилися Державний академічний театр Большой театр Союзу РСР, Художній академічний театр Союзу РСР ім. М. Горького, Державний академічний Малий театр, Державний театр ім. Євгена Вахтангова, Московський державний єврейський театр, Центральний дитячий театр, Державний академічний театр опери і балету імені С. М. Кірова, Державний академічний театр драми імені О. С. Пушкіна, Ленінський державний академічний Малий оперний театр [9, с. 9].

17 січня 1945 р. указом Президії Верховної Ради УРСР було перетворено Управління в справах мистецтв при РНК УРСР в Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР. Окремим указом Президії Верховної Ради УРСР було призначено драматурга О. Є. Корнійчука головою новоутвореного органу [10, с. 3].

2 лютого 1945 р. Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР затвердив положення про Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР. Серед повноваження республіканського органу був розгляд і затвердження репертуару театрів II, III, IV групи. Також республіканський Комітет розглядав репертуарні плани і театрів I групи, але подавав їх на затвердження в Головне управління театрів Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР [3, арк. 2]. Тобто союзний орган впливав на репертуар найважливіших театрів України. Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР видавав з санкції Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР дозвіл на відкриття і ліквідацію художньо-видовищних підприємств і регулював гастролі театрів, ансамблів і окремих виконавців на території УРСР. Встановлював орган ціни на квитки в театр у відповідності з наказами Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР і урядів СРСР і УРСР. Республіканський Комітет клопотав про присвоєння робітникам мистецтв почесних звань Народного артиста СРСР, Народного артиста УРСР, Заслуженого діяча мистецтв і Заслуженого артиста республіки [3, арк. 3].

У сфері оплати праці та віднесення театрів до категорій та тарифних груп головну роль грав все ж таки всесоюзний Комітет

в справах мистецтв. Тобто у відповідності з вказівками Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР проводив нормування праці і реалізовував встановлену систему оплати праці робітників мистецтв. Республіканський Комітет не міг самостійно відносити театр до тарифної групи чи переносити його з однієї тарифної групи до іншої. Він лише представляв на вирішення Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР пропозицію про віднесення культурно-мистецьких закладів до тарифної групи. Натомість республіканський орган самостійно встановлював вищі, перші і другі категорії артистам театрів в межах типових штатів, які затверджувалися Комітетом в справах мистецтв при РНК СРСР. Також Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР встановлював оклади артистам театрів всіх категорій, але в межах і згідно з існуючими тарифами і наказами союзного Комітету [3, арк. 3–4].

Керівні кадри Комітету в справах мистецтв при РНК УРСР створювалися за тією ж схемою, що й у всесоюзного органу. Складався республіканський орган з Голови, його заступників і членів Комітету. Склад Комітету затверджувався РНК УРСР за представлення Голови Комітету. Рішення органу проводилося у вигляді наказу Голови Комітету. Якщо виникали протиріччя між головою та членами Комітету, голова проводив у життя своє рішення, повідомивши про протиріччя Раду Народних Комісарів УРСР. Також члени Комітету могли апелювати до уряду України [3, арк. 4]. За схожою схемою працювали Комітет в справах кінематографії при РНК СРСР та Управління в справах кінематографії при РНК УРСР.

Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР складався з таких підрозділів: Управління театрів, Управління музичними закладами, Управління закладами образотворчих мистецтв, Управління по контролю за репертуаром і видовищами, Управління навчальними закладами, Відділ художньої самодіяльності, Управління капітальним будівництвом, Відділ виробничих підприємств, Відділ кадрів, Планово-фінансовий відділ, Центральна бухгалтерія, Управління справами, Секретаріат, Спецвідділ, Юрисконсульт [3, арк. 5–7].

Управління театрів безпосередньо керувало театрами республіканського значення і обласними театрами через свої відділи в справах мистецтв при облвиконкомах та міськвиконкомах.

Також Управління проводило конкурси на кращі п'єси, замовляло у авторів написання п'єс чи переклади драматичних творів іноземних та радянських авторів. Також цей підрозділ Комітету в справах мистецтв при РНК УРСР проводив засідання та конференцію творчих працівників театру. Управління театрів планувало гастролі театрів. Незважаючи на це, Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР залишався головним цензурними органом, адже орган затверджував репертуар театрів республіканського підпорядкування, яке йому надавав республіканський орган [3, арк. 5].

Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР відносив театри до категоріальної групи, від якої залежав престиж театру та заробітна плата його працівників. Важливим для розвитку театральної сфери була Інструкція Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР про порядок віднесення театрів республіканського і місцевого підпорядкування до тарифних груп і робітників цих театрів до тарифних категорій. 17 листопада 1939 р. РНК СРСР затвердила цю інструкцію. Віднесення театрів до тарифних груп і перехід театру з однієї тарифної групи в іншу здійснювалися Комітетом в справах мистецтв з представлення управління в справах мистецтв при урядах союзних республік з врахуванням значення кожного театру і його місцезнаходження. Наприклад, до першої категорії належали керівні театри драми, опери і балету, музичної комедії і театри юного глядача, які представляли собою найбільш цінні художні колективи СРСР, які знаходилися в центрах союзних і автономних республік, великих країв і областей. До другої групи відносилися театри, які представляли собою найбільш цінні художні колективи союзної республіки, які розміщені в республіканських, крайових і обласних центрах, а також в великих промислових (не обласних) центрах. До третьої групи належали всі інші республіканські обласні і міські театри, основні театри юного глядача і найбільш цінні в художньому плані районні і колгоспні театри, а до четвертої групи — районні і колгоспні театри, а також театри юного глядача. Лялькові театри були віднесені до третьої і четвертої групи в залежності від художньої цінності [1, с. 20–21]. Віднесення до окремої тарифної групи позначалося на зарплаті працівників театру. Щодо принципів визначення художньої цінності, то в даній інструкції нічого не сказано.

Віднесення працівників театру до тарифних категорій, визначення окладів та норм виступів, передбачених для даної категорії, здійснював директор театру на основі кваліфікаційно-посадових характеристик. Ці кваліфікаційно-посадові характеристики затверджувалися Комітетом в справах мистецтв і Центральним Комітетом союзу робітників мистецтв. Оклади артистів вищої категорії в театрах драми, опери і балету, музичної комедії, директорів та художніх керівників театрів затверджувалися керівником Управління в справах мистецтв при РНК УРСР з представлення обласних відділів мистецтв. Оклади вищезгаданих працівників театрів союзного значення затверджував голова Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР [1, арк. 21].

Заробітна плата працівника залежала від тарифної групи, до якої належав театр, а також від категорії, до якої належав сам працівник. Артисти театру драми належали до таких категорій: вищої, першої, другої, третьої, четвертої і допоміжний склад. В театрах 1-ї групи артисти вищої групи отримували від 1200, 1500 крб; 2-ї групи — 1000, 1200 крб; 3-ї групи — 900, 1000 крб. Більша варіація заробітної плати була в артистів драми першої категорії. Наприклад, у театрах 1-ї групи вони отримували оклад 750, 900, 1000 крб; 2-ї групи — 650, 750, 900; 3-ї групи — 550, 650, 750; 4-ї групи — 500, 600, 700 [1, с. 22]. Художній керівник драматичного театру 1-ї тарифної групи отримував 1500, 2000, 2500 крб; 2-ї групи — 1250, 1500, 2000; 3-ї групи — 1000, 1250, 1500; 4-ї групи — 800, 1000, 1250 [1, с. 23]. Працівники театрів опери і музичної комедії отримували більшу заробітну плату, ніж працівники відповідних драматичних театрів. Тому художні керівники цих театрів отримували оклад 2000, 2500, 3000 крб (1-ї групи), 1500, 1750, 2000 (2-ї групи), 1250, 1500, 1750 (3-ї групи) [1, с. 23].

Українські театри були не в рівному становищі, ніж театри Російської РФСР. Наприклад, весною 1944 р. керівник Управління в справах мистецтв при РНК УРСР Компанієць звертався з пропозицією до голови українського уряду М. С. Хрущова про переведення Київського академічного театру опери і балету імені Т. Г. Шевченка з 1-ї групи до позакатегоріальної. Керівник українського Управління зазначав, що театр знаходиться в становищі звичайного обласного оперного театру Російської

Федерації. Київський оперний театр опери і балету не мав можливості зміцнити та посилити творчі сили театру. Тому керівництво Управління в справах мистецтв при РНК УРСР радило голові РНК УРСР звернутися до РНК СРСР з проханням зрівняти Київський оперний театр до театрів союзного значення [2, арк. 27–28]. З переходом оперного театру до позакатегоріальної групи працівники отримували більшу заробітну плату. За проектом штатного розкладу зарплата художнього керівника зростала з 4000 до 6000 карбованців [2, арк. 29], заробітна плата директора — з 1500 до 2500 [2, арк. 39]. Вже 29 травня 1944 р. М. С. Хрущов звертався до замісника голови РНК СРСР В. М. Молотова з проханням віднести Київський академічний театр опери і балету до позакатегоріальної групи, тобто до мистецьких закладів союзного значення. В листі ставився до прикладу Ленінградський оперний театр імені С. М. Кірова [2, арк. 26]. Стає очевидним, що провідні театри союзної республіки цінувалися центральною владою менше. Таким чином, більша заробітна плата та краще фінансування робили провідні театри Російської Федерації більш професійними.

Однією з важливих функцій союзних та республіканських органів управління мистецтвом було затвердження штатів театрів. В наказі Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР «Про введення типових штатів в театрах» зазначено, що штатний розклад по кожному театру затверджується керівниками Управління в справах мистецтв при РНК союзних республік для театрів республіканського підпорядкування та керівників відділів мистецтв при обласних виконкомах для закладів місцевого підпорядкування [1, с. 18]. Збільшення типових штатів могло бути дозволене лише з дозволу Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР для театрів I групи і Управління в справах мистецтв при РНК УРСР для театрів II, III, IV групи [1, с. 17]. Штати по театрам опери і балету і театрам музичної комедії затверджувалися Головним управлінням театрів з представлення Управління в справах мистецтв при РНК союзних республік (I тарифна група) і Управління в справах мистецтв при РНК союзних республік по представленню обласних відділів мистецтв (II і III тарифні групи) [1, с. 19].

Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР та його підрозділ — Головне управління театрами видавали накази та ін-

струкції, які регулювали творчий процес театральних закладів. 16 листопада 1940 р. Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР затвердив інструкцію Головного управління театрів про порядок роботи театрів над здійсненням нових постановок від 10 листопада 1943 р. У фінансовому плані театри союзного підпорядкування мали більше свободи, ніж театри республіканського. В театрах союзного підпорядкування макети постановок вартістю вище 200 тис. крб затверджувалися Головним управлінням театрів. В мистецьких закладах республіканського підпорядкування макети вартістю більше 100 тис. крб затверджувалися Управлінням в справах мистецтв при РНК союзних республік. А в театрах місцевого підпорядкування макети вартістю більше 50 тис. крб затверджувалися відділами мистецтв при облвиконкомах [1, с. 28].

Також Комітет в справах мистецтв мав повноваження встановлювати розмір авторського гонорару. Республіканське управління і театри не могли самостійно змінювати розмір виплати авторам за написання п'єси. Вже 6 червня 1944 р. Комітет в справах мистецтв при РНК СРСР збільшив гонорар за написання п'єс. За виконання державного замовлення Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР автор отримував до 30 тис. карбованців. Якщо п'єсу замовляло Управління в справах мистецтв при раднаркомах союзних республік, то митець отримував до 20 тис. карбованців. Авторський гонорар за написання п'єси для театрів союзного значення становив до 16 тис. карбованців, а для театру республіканського підпорядкування — до 12 тис. За написання одноактової п'єси автор міг отримати до 8 тис. карбованців за замовленням Комітету в справах мистецтв при РНК СРСР і до 4 тис. за замовленням інших організацій. Після постановки п'єси, написаної за державним замовленням в театрі, і визнання її художньої цінності автор п'єси отримував премії в розмірі від 10 до 50 % договірної суми [4, арк. 5].

Отже, в 1930-х рр. відбулася централізація управління мистецтвом в СРСР, і всі найважливіші рішення з діяльності театральних культурно-мистецьких закладів приймалися Комітетом в справах мистецтв при РНК СРСР. В 1945 р. було створено Комітет в справах мистецтв при РНК УРСР. Повноваження республіканського органу були розширені. Але вектор розви-

тку українського театрального мистецтва вибирав союзний орган. Дана проблематика має перспективи для подальшого дослідження. Зокрема, науковий інтерес становлять проблеми творчої діяльності, матеріального забезпечення, кадрової політики театрів. Важливою темою дослідження є також відносини між радянськими органами влади та театральними закладами.

Література та джерела

1. Сборник основных руководящих материалов по вопросам учреждений искусств. — М. — Л.: Искусство, 1943. — 188 с.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО України), Ф. 2, Оп. 7, Спр. 1504, 140 арк.
3. ЦДАВО України, Ф. 4763, Оп. 1, Спр. 22, 8 арк.
4. ЦДАВО України, Ф. 4763, оп. 1, спр. 9, 21 арк.
5. Безгин И. Д. Организационные проблемы театра / И. Д. Безгин. — К. : Издание Киевской консерватории им. П. И. Чайковского, 1993. — 424 с.
6. Институты управления культурой в период становления. 1917–1930е гг. Партийное руководство; государственные органы управления. Схемы / Гл. редактор К. Аймермахер. Редколл.: В. Афиани, Д. Байрау, Б. Бонвеч, Н. Томилина. — М.: РОССПЭН, 2004. — 312 с.
7. Бюллетень Всесоюзного Комитета по делам Искусств при СНК Союза ССР. — 1936. — № 1–2.
8. Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду. 1917–1959 рр. Збірник документів. Т. 1: 1917 — червень 1941 рр. / За ред. О. І. Євсєєва. — К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1960. — 882 с.
9. Бюллетень Всесоюзного Комитета по делам Искусств при СНК Союза ССР. — 1939. — № 22.
10. Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. — 15 вересня 1945. — № 9.

REFERENCES

1. ANON (1943) Sbornyk osnovnikh rukovodiashchyykh materyalov po voprosam uchrezhdeniy — *The collection of basic guidelines on the issues of art institutions*. Moscow–Leningrad: Yskusstvo. (in Russian)
2. Materialy pro reevakuatsiiu ta vidnovlennia roboty ukrainskykh teatriv ta orhanizatsiiu novykh teatralnykh kolektyviv av oblastiakh Ukrainskoi RSR — *Materials on the rehabilitation and restoration of Ukrainian theaters and the organization of new theatrical groups in the regions of the Ukrainian SSR (25 sichnia 29 hrudnia 1945)* (1945) Fund 2. Kabinet Ministriv Ukrainy — The Cabinet of Minis-

- ters of Ukraine. Description 7. Case 1504. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlyady ta upravlin Ukrainy — The Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government. Kyiv. (In Russian).
3. Polozhenie o Komitete po delam iskusstv pri Sovete Narodnyh Komissarov USSR, utverzhdennoe 2 fevralja 1945 goda — *Regulations on the Committee for the Arts at the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR, approved on February 2, 1945* (1945) Fund 4763. Komitet po delam iskusstv pri Sovete Narodnyh Komissarov USSR — Committee for Arts at the Council of People's Commissars of the USSR. Description 1. Case 22. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlyady ta upravlin Ukrainy — The Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government. Kyiv. (In Russian).
 4. Prikazy Komiteta po delam iskusstv pri Sovete Narodnyh Komissarov SSSR god (kopii) (20 janvarja — 22 dekabrja) — *Orders of the Committee for the Arts at the Council of People's Commissars of the USSR (copies) (January 20 — December 22, 1944)* (1944) Fund 4763 Komitet po delam iskusstv pri Sovete Narodnyh Komissarov USSR — Committee for Arts at the Council of People's Commissars of the USSR Description 1. Case 9. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlyady ta upravlin Ukrainy — The Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government. Kyiv. (In Russian).
 5. BEZGIN, I. D. (1993) Organizatsionnyie problemy teatra — *Organizational problems of the theater*. Kiev: Edition of the Kiev Conservatory named after P. I. Tchaikovsky. (In Russian).
 6. AYMERMAHER, K. (ed.) (2004) Ynstytuti upravlenyia kulturoi v peryod stanovlenyia. 1917–1930-e gg. Partyinoe rukovodstvo; hosudarstvennyie orhany upravlenyia. Skhemi — *The institutes of the culture management in the period of formation. 1917–1930-ies. Party leadership; public authorities. Scheme*. Moscow: ROSSPEN. (In Russian).
 7. Biulleten Vsesoiuznogo Komyteta po delam Yskusstv pry SNK Soiuzna SSR — *Bulletin of the All-Union Committee on the Arts of the Council of People's Commissars of the USSR* (1936) № 1–2. (In Russian).
 8. YESIEIEV, O. I. (ed.) (1960) Kulturne budivnytstvo v Ukrainskii RSR. Naivazhlyvishi rishennia Komunistychnoi partii i Radianskoho uriadu. 1917–1959 rr. Zbirnyk dokumentiv. T. 1: 1917 — cherven 1941 rr. — *Cultural construction in the Ukrainian SSR. The most important decisions of the Communist Party and the Soviet government. 1917–1959 collection of documents. V. 1, 1917 — June 1941*. Kyiv: State Publishing House of Political Literature of the Ukrainian SSR. (In Ukrainian).
 9. Biulleten Vsesoiuznogo Komyteta po delam Yskusstv pry SNK Soiuzna SSR — *Bulletin of the All-Union Committee on the Arts of the Council of People's Commissars of the USSR* (1939) № 22. (In Russian).

10. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainsoi Radianskoï Sotsialistychnoi Respubliky — *News of the Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic* (1945) № 9. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 22 березня 2018 р.

УДК 94(477)«1933/1935»

О. Б. Потіха

КОНСОЛІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ В РАМКАХ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОНГРЕСУ (1933–1935)

Потіха Оксана Богданівна, канд. іст. наук, старший викладач кафедри українознавства і філософії, e-mail: ox.poticha@gmail.com

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, Тернопіль, 46001, Україна

АНОТАЦІЯ

У статті на основі архівних матеріалів і тогочасної преси висвітлено особливості об'єднавчого процесу західноукраїнських і наддніпрянських національних політичних партій у підготовці та організації Всеукраїнського національного конгресу на знак протесту проти більшовицької політики в Наддніпрянській Україні. Охарактеризовано причини, що спонукали до згуртування українських національних сил, простежено основні етапи підготовки та організації Конгресу, проаналізовано платформу консолідації українців різних політичних напрямків та значення ідеї скликання Всеукраїнського національного конгресу для української нації. Заходи радянської влади щодо українців за Збручем — релігійна політика, масові репресії, колективізація і Голодомор — підштовхнули до взаємного зближення і підтримки східних та західних українців. Консолідаційні тенденції в середовищі національних партій увінчалися частковим успіхом — конференцією у Львові семи українських політичних організацій, які виступили за відновлення соборної самостійної Української держави. Організація Конгресу була уповільнена і припинена, але співпраця різних українських політичних сил в краї і за кордоном сприяла мобілізації всіх українців на захист корінних інтересів нації.

Ключові слова: Всеукраїнський національний конгрес; консолідація; українські політичні партії; українська нація; Західна Україна; Наддніпрянська Україна; радянська влада; репресії.